

národní
úložiště
šedé
literatury

Směrnice pro minimální popis audiovizuálních děl

Cubr, Ladislav ; Lopour, Jaroslav ; Získal, Bohuš
2021

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-452985>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 29.11.2023

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

Národní
filmový
archiv

Směrnice pro minimální popis audiovizuálních děl

1. Úvodní ustanovení	3
<hr/>	
2. Referenční standardy, terminologie a zmiňované koncepty	3
2. 1. Referenční standardy	3
2. 2. Použitá terminologie	4
2. 3. Užití koncepty	4
<hr/>	
3. Rámec, zaměření a rozsah aplikovatelnosti směrnice	6
<hr/>	
4. Minimální požadavky na popis audiovizuálních děl	7
4. 1. Názvové údaje	7
4. 2. Údaje o odpovědnosti	8
4. 3. Údaje o díle	9
4. 4. Údaje o původní manifestaci díla	10
4. 5. Údaje o zdroji záznamu	11
<hr/>	
5. Použité zdroje	11
<hr/>	

Autoři:
Ladislav Cubr
Jaroslav Lopour
Bohuš Získal

1. Úvodní ustanovení

Směrnice popisuje minimální požadavky pro popis audiovizuálních děl i dalších děl pohyblivého obrazu. Účelem je stanovit minimální soubor údajů postačujících pro základní popis audiovizuálního díla, které jsou zároveň vhodné pro jejich agregaci do souborných databází, přehledových filmografií podle různých hledisek, zobrazování v prezentačních systémech a přejímání záznamů do Národního filmového archivu (dále NFA) pro potřeby doplňování národní filmografie. Směrnice je založena na normě ČSN EN 15744 a souvisejících standardizačních dokumentech, dále je uzpůsobena pro české prostředí s využitím zkušeností s filmografickou činností NFA a zpracováním materiálů v projektu Laterna magika. Z hlediska níže uvedených konceptů hierarchického popisu díla představuje minimální soubor doporučených elementů značné zjednodušení oproti datovému modelu vytvořenému na základě aplikace normy ČSN EN 15907, a proto jej nelze považovat za kompletní popis audiovizuálního díla například pro potřeby katalogizace.

Směrnici lze využít při popisu libovolných multimediálních děl, které zahrnují audiovizuální složku, pokud budou jejich komponenty popsány a spravovány odděleně ve smyslu metodiky „Uchovávání a prezentace multimediálních dat“ [4].

2. Referenční standardy, terminologie a zmiňované koncepty

2. 1. Referenční standardy

- ČSN EN 15744 – Identifikace filmu – Minimální soubor metadat pro kinematografickou práci¹ (2009)
- ČSN EN 15907 – Identifikace filmu – Zlepšení součinnosti metadat – Nastavení prvku a uspořádání (2010)
- FIAF moving image cataloguing manual (2016)

1 Původní (anglický) název normy je „Film identification – Minimum set of metadata for cinematographic work“. Český překlad názvu tedy obsahuje chybu („work“ v tomto případě znamená „dílo“).

2. 2. Použitá terminologie

Česká terminologie použitá v této směrnici vychází z překladu termínů používaných v anglických verzích referenčních standardů uvedených výše.² (Normy ČSN obsahují původní anglický text, přeložen do češtiny je pouze název.) Při výběru českých ekvivalentů byla zohledněna terminologie používaná v odborných publikacích z oblasti filmové vědy a v širším smyslu ve filmovém průmyslu, na obecné rovině konceptů spojených se správou informačních objektů jsou převzaty konvence z informační vědy a knihovnictví. V seznamu níže je uveden překlad a význam entit hierarchického modelu popisu díla.

- **Dílo pohyblivého obrazu (cinematographic work, moving image work)**³ – Entita, která zahrnuje intelektuální nebo umělecký obsah a proces realizace v médiu zaznamenávajícím pohyb.
- **Varianta (variant)** – Entita, pomocí níž lze označit jakoukoliv změnu obsahových charakteristik, která zásadním způsobem nemění celkový obsah díla jako takového.
- **Manifestace (manifestation)** – Zhmotnění díla nebo varianty v analogovém, digitálním nebo online médiu.
- **Původní manifestace (original manifestation)** – První zveřejněná manifestace.
- **Jednotka (Item)** – Jednotlivý objekt manifestace, na kterém je uloženo dílo nebo varianta díla a který může být uchováván v instituci.

2. 3. Užití koncepty

Model uvedený v normě ČSN EN 15907 zavádí hierarchický model popisu díla pohyblivého obrazu (dále též zkráceně jako „dílo“). Základními entitami hierarchie jsou dílo, varianta, manifestace a jednotka. Tento model vznikl jako úprava knihovnického modelu FRBR, ale jeho záběr je užší (pouze díla pohyblivého obrazu) a mezi oběma modely neexistuje úplná ekvivalence – například varianta podle ČSN EN 15907 nemusí být vždy přítomná.⁴

Dílo je podle normy ČSN EN 15907 chápáno jako výsledek původního procesu vytváření (produkce), který zároveň zahrnuje i vlastní proces

2 Normy ČSN EN 15744 a ČSN EN 15907 obsahují anglický text, do češtiny je přeložena pouze úvodní strana.

3 Norma ČSN EN 15907 uvádí termín „cinematographic work“ [2, s. 7], katalogizační manuál FIAF „moving image work“ [3, s. 18]; katalogizační manuál přejímá definici z uvedené normy, oba termíny tedy vyjadřují stejný koncept.

4 Druhá nejvyšší entita v modelu FRBR – vyjádření (expression) – musí být přítomná vždy.

vytváření (k dílu se tak např. vztahují i údaje o době nebo lokacích natáčení). Klíčové popisné údaje vážící se k dílu (např. údaje o obsahu nebo tvůrcích) zůstávají zpravidla platné i pro nižší úroveň hierarchického popisu (tj. variantu, manifestaci a jednotku).

Varianta je výsledkem menší změny původního díla. Manuál FIAF uvádí jako typy variant například verzi s podtitulky, dabovanou verzi nebo restaurovanou verzi [3, s. 120]. V případě podstatné změny se výsledná entita popisuje jako nové dílo, nikoliv varianta. Za podstatnou změnu se považuje například remake, zásadní změna dialogů nebo rozdílné jazykové verze natočené současně se stejnými nebo jinými herci [3, s. 22–23]. Například československý film *Extase* byl natočen ve třech jazykových verzích (česká, německá, francouzská), každý z filmů je tedy odlišným dílem. Zároveň je třeba mít na zřeteli, že samo původní dílo již může obsahovat titulky (např. pro pasáže v jiném jazyce) nebo dabing⁵ – v takovém případě nejsou titulky nebo dabing příznakem varianty, ale integrální součástí vlastního (původního) díla.

Manifestace je manifestací díla nebo varianty díla v analogovém, digitálním nebo online médiu. Jednotka je konkrétním fyzickým produktem (např. uchovávaným v archivu). Jednotka se může skládat z více komponent (např. tři kotoučů filmu).⁶ Manifestace představuje ideální souhrn vlastností, které by měla každá jednotka obsahovat (konkrétní jednotka v archivu může být nekompletní, poškozená apod.). Tyto informace nelze vždy jednoznačně zjistit ze samotných jednotek uchovávaných v archivu. Jednotlivé manifestace se od sebe odlišují na základě dvou základních kritérií: formát a kontext zveřejnění [3, s. 50]. Formát manifestace zahrnuje typ fyzického nosiče (např. 35mm film, DVD) nebo formát digitálního souboru (např. DCP), na kterém bylo dílo zveřejněno, a zobrazovací charakteristiky (např. poměr stran 1:2,35). Kontexty zveřejnění zahrnují kinodistribuci, televizní vysílání, videodistribuci atd. Například český film *Adéla ještě nevečeřela*, který měl jako 35mm film premiéru v domácí kinodistribuci, později byl vydán na VHS a DVD pro videodistribuci a v roce 2015 digitálně restaurován a znovu uveden do české kinodistribuce jako DCP a následně vydán na DVD a Bluray, představuje jedno dílo (*Adéla ještě nevečeřela*) ve třech manifestacích (35mm film, VHS, DVD) a jednu variantu díla (*Adéla ještě nevečeřela* – digitálně restaurovaná verze) ve třech dalších manifestacích (DCP, Bluray, DVD), přičemž původní manifestací je 35mm film. Naproti tomu reformátované jednotky vytvořené v archivech

5 Např. zahraniční herec může být dabován českým.

6 Mezi typy jednotek (v případě analogového média) patří originální negativ, kombinovaná kopie, duplikační pozitiv apod. V případě, že manifestací je optický nosič (např. DVD), pak jsou jednotky totožné fyzické objekty (lišící se pouze mírou opotřebení, případně signaturou apod.).

z filmových materiálů pro interní potřeby (např. přepis filmu na Beta SP nebo digitalizát) se považují za nové jednotky, nikoliv novou manifestací.⁷

Z hlediska zaměření této směrnice je klíčovým předmětem popisu dílo a jeho původní manifestace, tj. podoba, ve které bylo dílo poprvé zveřejněno v zemi svého původu. Pro popis většiny děl české hrané kinematografie je nosičem původní manifestace filmový materiál, který byl promítán v kinodistribuci, v případě Laterny magiky pak většinou filmový materiál (tzv. dotáčka), který byl promítán jako součást představení. Pro řadu jiných děl však platí, že neměla premiéru v kinodistribuci, ale byla poprvé zveřejněna ve videodistribuci (původní manifestací těchto děl tak je VHS, resp. DVD nebo Bluray).⁸

3. Rámec, zaměření a rozsah aplikovatelnosti směrnice

Rámcem popisu této směrnice jsou díla pohyblivého obrazu, která dle definice z normy ČSN EN 15907 [2, s. 7] zahrnují veškerá díla vytvářející iluzi pohybu v aktu zveřejnění díla [2, s. 7]. Definice tedy zahrnuje všechna díla pohyblivého obrazu bez ohledu na kategorii filmu (hraný / animovaný / zpravodajský film, dokument, reklamu, záznam divadelního představení atd.), způsob vzniku (profesionální, studentská i amatérská díla), okruh příjemců (rodinné filmy) a původní formu zpřístupnění (kinodistribuce, videodistribuce, televizní vysílání apod.) – to znamená, že zahrnuje i všechna díla, která česká legislativa kategorizuje jako „audiovizuální dílo“, včetně děl Laterny magiky (děl, která nebyla uvedena v kinodistribuci, ale jako součást jedinečných multimediálních představení).

Směrnice se zaměřuje pouze na minimální popis na úrovni díla a původní manifestace; nezabývá se tedy popisem na úrovni varianty (verze s titulky, dabované verze, digitálně restaurované verze) a jednotky (které jsou uchovávány v institucích a přírůstkovány). Způsob strukturace popisu a implementace v konkrétní instituci není v této směrnici předepsán – směrnice vychází z potřeby stanovit minimální požadavky pro základní popis díla za účelem agregace.

Směrnici mohou aplikovat primárně všechny instituce a společnosti, které uchovávají nebo vytvářejí původní manifestace děl pohyblivého obrazu a které potřebují vytvářet filmografie nebo podobné formy agregace záznamů (např. seznam všech instruktážních filmů určitého podniku).

7 Restaurovaná verze filmu se, jak bylo uvedeno výše, považuje za variantu díla.

8 Např. dokument Věry Chytilové *Kam panenky...?* z roku 1993 neměl premiéru v kinech, ale byl původně určen pro videodistribuci.

4. Minimální požadavky na popis audiovizuálních děl

Elementy jsou prvky popisu, které jsou vyžadovány pro minimální záznam o díle a jeho původní manifestaci za účelem agregace. Elementy jsou členěny do pěti sekcí – skupin elementů (názvové údaje, údaje o odpovědnosti, údaje o díle, údaje o původní manifestaci díla a údaje o zdroji záznamu).

V úvodu každé sekce je tabulka zahrnutých elementů s následujícími sloupci:

- **ID** – Identifikátor elementu v rámci této směrnice.
- **ELEMENT** – Název elementu. Název elementu byl vytvořen na základě překladu terminologie užitě v referenčních dokumentech (viz podkapitola 2.1) a není závazný, při použití jeho alternativ je pouze třeba zajistit, aby byly jedinečné a byly v souladu s definicí elementu v této směrnici.
- **POV** – Údaj o povinnosti: P – povinný údaj, N – nepovinný údaj, PD – povinný údaj, pokud je dostupný (tj. pokud instituce tento typ údaje shromažďuje a spravuje), PAD – povinný údaj, pokud jej lze aplikovat (tzn. pokud je element pro konkrétní dílo relevantní) a je dostupný.
- **OPAK** – Údaj o tom, zda je element opakovatelný (0 – opakovatelný, NO – neopakovatelný).
- **DEFINICE** – Obsahuje definici elementu, která je v případě potřeby dále specifikována nebo ilustrována v textu pod tabulkou.

4. 1. Názvové údaje

ID	ELEMENT	POV	OPAK	DEFINICE
1	Preferovaný název	P	NO	Název díla, pod kterým bylo poprvé zveřejněno.
2	Umělý název	N	NO	Název vytvořený uměle v případě, že preferovaný název nelze stanovit.
3	Další název	PAD	0	Jakýkoliv další název, pod kterým je dílo známo nebo který usnadňuje jeho vyhledání.
4	Název série	PAD	0	Název skupiny děl, do které lze dílo zařadit.

Element 1 (Preferovaný název) je názvem, pod kterým bylo dílo poprvé zveřejněno v zemi (zemích) původu (blíže viz Element 9 – Země původu).⁹ Jazyk názvu díla nemusí být nutně jazykem obsahu díla.¹⁰

V případě díla, které vzniklo v mezinárodní koproduci a v jednotlivých zemích původu bylo zveřejněno pod odlišnými názvy, se jeden název určí jako preferovaný a ostatní názvy se uvádějí jako souběžné názvy v Elementu 3. V případě, že název díla není znám, uvede se „Neznámý název“ nebo podobné označení. Doporučuje se rovněž vytvořit Element 2 (Umělý název) a tento údaj následně agregovat jako ohraničený hranatými závorkami nebo jiným indikátorem skutečnosti, že jde o uměle vytvořený název.

Element 3 (Další název) zahrnuje – kromě souběžných názvů – všechny další názvy, pod kterými je dílo známé nebo které usnadňují jeho vyhledání: například oficiální anglické distribuční názvy, doslovný anglický překlad názvu, pomocný název (název, který může zvýšit vyhledatelnost díla¹¹), názvy, pod kterými bylo dílo zveřejněno později a/nebo v jiném distribučním kontextu, a pracovní název (provizorní název, který byl dílu přidělen před uvedením do distribuce).¹²

Element 4 (Název série) je název společný pro skupinu děl, do které bylo dílo zařazeno při prvním zveřejnění (např. „Laterna magika“), nebo jde o název jakékoliv jiné skupiny děl, do které bývá dílo řazeno.

4. 2. Údaje o odpovědnosti

ID	ELEMENT	POV	OPAK	DEFINICE
5	Režie	PD	0	Jméno osoby, která má celkovou odpovědnost za všechny tvůrčí a technické aspekty vytváření díla.
6	Herec	PAD	0	Jméno osoby, která ztvárňuje roli/postavu.
7	Produkční společnost	PAD	0	Název organizace nebo společnosti, pod jejímž finančním, technickým nebo organizačním řízením bylo dílo vytvořeno.

9 Preferovaný název bývá někdy označován také jako „původní název“ nebo „hlavní název“.

10 Např. český film může být natočen s anglickými dialogy, ale uveden do kinodistribuce pod českým názvem.

11 Např. pomocný název může rozepisovat číslice obsažené v preferovaném názvu do slov, nebo naopak.

12 Např. název, pod kterým byl film, který měl původně premiéru v kinodistribuci, později uveden ve videodistribuci na DVD.

Element 6 (Herec) zahrnuje jakýkoliv způsob ztvárnění role nebo postavy (např. hereckým projevem nebo mluvením v animovaném filmu)¹³, nebo podíl na tomto ztvárnění (např. zpěv). Pro některá díla (např. zpravodajský film nebo animovaný film bez mluveného projevu) nelze tento element aplikovat.

Elementy 5 a 6 by měly obsahovat skutečná jména osob platná v době agregace.

Element 7 (Produkční společnost) nelze pro některá díla (zpravidla amatérské nebo rodinné filmy) aplikovat.

4. 3. Údaje o díle

ID	ELEMENT	POV	OPAK	DEFINICE
8	Identifikátor díla	P	0	Jednoznačný identifikátor díla.
9	Země původu	PD	0	Země, ve které má subjekt, který dílo vyrobil, své sídlo, místo podnikání, nebo místo trvalého pobytu.
10	Původní jazyk díla	PD	0	Jazyk obsahu díla.
11	Typologie	PD	0	Deskriptor(y) vyjadřující obecnou typologii díla.
12	Žánr	PD	0	Deskriptor(y) vystihující základní styl díla.
13	Související díla	N	0	Odkaz(y) na související díla.

Element 8 musí obsahovat perzistentní identifikátor, který je jedinečný minimálně v rámci dané instituce (optimálně v mezinárodním kontextu). Je možné uvést více identifikátorů různého typu pro totéž dílo. Identifikátor díla je nutné odlišovat od identifikátoru jednotky, kterým může být například přírůstkové číslo.

Element 9 (Země původu) je v případě, že lze aplikovat Element 7 (Produkční společnost), zemí, ve které má produkční společnost (společnosti) své sídlo nebo místo podnikání. V opačném případě jde o zemi, ve které má trvalé bydliště osoba, pod jejímž finančním, technickým nebo organizačním řízením bylo dílo vytvořeno.¹⁴ Element 9 musí být vybírán z řízeného slovníku. U starších filmů je zemí původu vždy země, která existovala v době výroby filmu (např. Československo).

Element 10 (Původní jazyk díla) je jazyk mluveného (např. dialogy, vypravěč), zpívaného nebo psaného (např. mezititulky) obsahu díla. Název jazyka musí být vybírán z řízeného slovníku.

Element 11 (Typologie) popisuje obecnou kategorii, do které lze dílo za-

13 Včetně role vypravěče.

14 Toto se může vztahovat například na amatérské filmy.

řadit (např. hraný, dokumentární, studentský). Element 12 (Žánr) popisuje žánrovou charakteristiku díla (např. komedie). Jednomu dílu lze přidělit jednu nebo více kategorií a/nebo žánrů. Údaje pro Elementy 11 a 12 musejí být vybírány z řízeného slovníku.

Element 13 (Související díla) je určen na propojení díla s jinými díly (např. románová předloha) optimálně s využitím perzistentních identifikátorů.

4. 4. Údaje o původní manifestaci díla

ID	ELEMENT	POV	OPAK	DEFINICE
14	Původní nosič	PD	0	Typ nosiče, na kterém bylo dílo poprvé zveřejněno.
15	Původní metráž	PAD	0	Délka původního filmového nosiče.
16	Původní minutáž	PD	0	Délka trvání původní manifestace.
17	Datum premiéry	PD	0	Datum zveřejnění v zemi původu.

Element 14 (Původní nosič) označuje fyzický nosič (v případě digitálních filmů datový formát), na kterém bylo dílo poprvé zveřejněno (např. 35mm film, DCP), nikoliv nosič, na který bylo dílo natočeno.¹⁵ Element 14 musí být vybírán z řízeného slovníku.

Element 15 (Původní metráž) je aplikovatelný pouze na díla, jejichž původní manifestací je filmový materiál. Délka se udává v metrech. Element 16 (Původní minutáž) je délkou projekce nebo jiné formy reprodukce díla při prvním zveřejnění a udává se v minutách. Elementy 15 a 16 představují ideální hodnoty, které popisují manifestaci v podobě, ve které byla poprvé zveřejněna (např. v kinodistribuci); tyto údaje je nutné ověřovat z více zdrojů.¹⁶ Oba elementy mohou být opakovatelné, jelikož v některých případech může být dílo poprvé zveřejněno současně ve více typech manifestace.¹⁷

Element 17 (Datum premiéry) je datum prvního zveřejnění díla v zemi původu. Pokud jde o koprodukční dílo, je možné uvést data premiér ve všech jednotlivých zemích původu. Záznam data se musí řídit normou ISO 8601.

15 Některé filmy, které jsou uváděny do distribuce v digitální podobě, mohly být původně natočeny na filmový materiál (např. *Polednice* z roku 2016 byla natočena na filmový materiál, ale distribuována jako DCP).

16 Instituce může mít uloženu konkrétní jednotku, která je neúplná (např. filmový pás s chybějícími políčky).

17 Některé filmy mohou být například současně distribuovány jak v digitální podobě, tak jako filmový materiál pro kina, která ještě umožňují klasickou projekci.

4. 5. Údaje o zdroji záznamu

ID	ELEMENT	POV	OPAK	DEFINICE
21	Instituce	P	N	Instituce, která vytvořila záznam o díle.
22	Identifikátor	N	0	Identifikátor instituce.

Element 21 a 22 jsou určeny pro záznam údajů o instituci, která dílo uchovává a záznam o díle vytvořila.

5. Použité zdroje

1. ČSN EN 15744. *Identifikace filmu – Minimální soubor metadat pro kinematografickou práci*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2009. 12 s. Třídící znak 198050.
2. ČSN EN 15907. *Identifikace filmu – Zlepšení součinnosti metadat – Nastavení prvku a uspořádání*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2010. 36 s. Třídící znak 198051.
3. FAIRBAIRN, Natasha, PIMPINELLI, Maria Assunta a Thelma ROSS. *The FIAF Moving Image Cataloguing Manual*. [Brussels] : FIAF, 2016. xii, 260 s. ISBN 978-2-96-002963-5.
4. ZÍSKAL, Bohuš, CUBR, Ladislav, BERKA, Roman a Kateřina SVATOŇOVÁ. *Metodika Uchování a prezentace multimediálních dat*. Praha: Národní filmový archiv, 2019. 40 s.